

19 oktober 1930 **'KIP MET GOUDEN EIERN GESLACHT'**.

Inhoudsopgave

19 oktober 1930 'KIP MET GOUDEN EIERN GESLACHT'.1
 PEEL-VERVENERS WAREN GEEN ONTGINNERS.1
 De eerste groot-verveners.....1
 Aanvankelijk alleen zwarte turf.....1
 Turfstrooiselfabriek van Deurne.....2

PEEL-VERVENERS WAREN GEEN ONTGINNERS.

5 **TURFVRIJBUITERIJ OP GROOTE SCHAAI.**

Geen provinciale verordening als in Groningen en Drente. – Helenaveen een uitzondering.

10 "WIJ hebben indertijd de kip met de gouden eieren geslacht"; niet zonder spijtigheid
 wordt dit tegenwoordig in de Zuidelijke Peel door velen erkend. Hierin schuilt dan
 een, gegrond, verwijt jegens degenen, die vroeger gebruik – of misbruik – makend van
 het ontbreken van dwingende bepalingen, gelijk die in de Noordelijke veenstreken
 bestaan, in de Peel verveend hebben. De snelle opkomst en de lokkende groote winsten
 15 van de turfstrooisel-industrie maakten, dat na 1880 de hierbij betrokkenen hun
 nakomelingen blijkbaar desnoods den zondvloed hebben toegewenscht. Men heeft er zich
 toen dan ook veelal maar niet verder in verdiept, dat de vervener zich niet mag
 onttrekken aan zijn verantwoordelijkheid jegens een eventueelen toekomstigen
 ontginner en dat het A.-b.-c. van het turfgraven reeds de regel bevat, dat de
 20 bovenste laag – grauween, bonkaarde of bonksel genaamd – op den afgeturfdn grond
 behoort te worden achtergelaten. In Groningen en Drente wordt streng het voorschrift
 der provinciale verordening gehandhaafd, dat minstens een halve meter bonkaarde
 intact moet blijven, in Brabant en Limburg ontbreekt een dergelijke regeling, die op
 de wetenschap berust, dat de dalgrond slechts voor cultuur geschikt gemaakt kan
 worden door vermenging in de eerste plaats met het bonksel.
 25 Het gevolg van deze jarenlange turfrijbuiterie is dan ook, dat groote oppervlakten
 in de Peel, waar geen of veel te weinig bonksel is achtergebleven, slechts met
 aanmerkelijk hogere kosten in cultuur gebracht kunnen worden. Dat het desondanks nog
 heel goed de moeite zal loonen en dat er ongetwijfeld voor den Staat aanleiding
 bestaat, hiervoor ruimen steun te verlenen, hopen wij nog aan te toonen; het risico
 30 zou trouwens in verhouding van het gediende belang zeer gering zijn.

De eerste groot-verveners.

Nu meene men niet, dat er geen terreinen zijn, waar vervener en ontginner wel hand in
 hand hebben gewerkt. Helenaveen is daar het duidelijk bewijs van. Lang vóórdat er
 35 elders in de Peeel aan ontginning op eenigszins grootere schaal gedacht werd, in
 1853, kochten de heeren Van de Griendt uit den Bosch 600 H. A. hoogveen van de
 gemeente Deurne, welk complex zij naderhand uitbreidden met gronden onder Horst en
 Deurne. In dienzelfden tijd werd de "Maatschappij Helenaveen" opgericht, – genoemd
 naar Helena Panis, echtgenoot van Johan van de Griendt – in welke N. V. de familie
 40 Van de Griendt ongeveer 1000 H. A. hoogveengrond inbracht. Op het voorbeeld van de
 Groninger Veenkolonies, werd allereerst voor een behoorlijke afvoergelegenheid te
 water gezorgd, waartoe de Noordervaart goed gebruikt kon worden. Deze is, zooals men
 weet, een overblijfsel van het "Canal du Nord," dat volgens de onder keizer Napoleon
 ontworpen plannen Antwerpen met den Rijn zou verbinden. In 1826 werd hiervan een
 45 gedeelte voor Zuid-Willemsvaart gebruikt: het pand ten Oosten daarvan bleef
 onvoltooid liggen. Bijna loodrecht op dit gedeelte in Noordelijke richting groef nu
 de maatschappij Helenaveen haar hoofdafvoerkanaal, waarvan het nu nog te betreuren
 valt, dat het zoo weinig diep in het veen is gelegd, dat het voor de afwatering en
 dus voor de verdere ontginning niet de minste waarde heeft. Met de andere turfvaarten
 50 is het overigens al niet beter gesteld, zoodat ook dit werk bij intensieve ontginning
 van de Zuidelijke Peel van voren af overgedaan zal moeten worden.
 In 1866 kwam de spoorlijn Helmond–Venlo gereed dwars door dit gedeelte van de Peel:
 de Helena-vaart is toen doorgetrokken tot het station Helena-veen, dat anderhalf uur
 55 loopen van de gelijknamige plaats af ligt. Eigenlijk moest het station tegenwoordig
 Griendtsveen heeten, want deze ontginning van jongeren datum, ligt er vlak bij.

Aanvankelijk alleen zwarte turf.

In de eerste jaren legde men zich bijna uitsluitend toe op het winnen van zwarte turf
 en op vele plaatsen bleef wel 80 c. M. en meer bonksel achter. Na vermenging met zand

60 en bemesting bleek de dalgrond zeer geschikt voor de vestiging van land- en
 tuinbouwbedrijven. Langs het kanaal verrezen tal van arbeiderswoningen, ieder met een
 lapje grond en na verloop van jaren verpachtte de maatschappij een dozijn boerderijen
 met ruim 200 H. A. bouw- en weiland. Westlandsche kweekers werden, naarmate de
 65 cultuurgrond zich uitbreidde, "geïmporteerd" en vlak na den oorlog had het aantal
 tuinbouwbedrijven de veertig overschreden. Ook Zuid-Hollandsche kaasboeren bleken
 hier, – evenals trouwens elders in de Peel, bij de Rips b.v. – best te kunnen aarden.
 Toch is Helenaveen nog niet zóó tot bloei gekomen als de Groninger Veenkoloniën: de
 hoofdoorzaken liggen voor de hand: de afgelegenheid van de streek en vooral – het
 70 wordt haast eentonig! – het ontbreken van behoorlijke verkeerswegen. Voor de geheele
 Peel, van Zeeland tot Sevenum is één ding het allernoodzakelijkst, noodiger nog dan
 de ploeg en de kunstmest en dat is: een rationeel aangelegd net van verharde wegen.
 Met dat al boert Helenaveen de laatste jaren slecht. Toen wij er onlangs eenigen tijd
 vertoefden, hoorden wij allerwegen klachten. Afgebrande boerderijen en
 75 arbeiderswoningen worden blijkbaar niet meer opgebouwd en de leiding van het meer dan
 1200 H.A. groot zijnde bedrijf schijnt, wanneer een pachter 't niet meer kan
 volhouden, niet te kunnen overgaan tot het vragen van een lagere pacht som. Vroeger
 werd per H.A. grif f80 pacht betaald, thans is f50 in de meeste gevallen nog te hoog.
 Wij hoorden dan ook van tuinders, die ernstig aan verhuizen denken omdat zij er niets
 voor voelen, hun laatste spaarduitjes in Helenaveen achter te laten.
 80 De weg van Helenaveen langs de vaart naar het station.... wie dien gereden heeft
 zonder een boom of hek te raken en bovendien van geen der talloze smalle vlotbrugjes
 iets heeft meegenomen, is een professoraat waard, zoodra de hoogere chauffeerkunst
 wetenschappelijk wordt onderwezen.

85 **Turfstrooiselfabriek van Deurne.**

Waar de spoorlijn van Helmond naar Venlo de Brabantsch-Limburgsche grens paseert,
 ligt, even ten Westen van het station Helenaveen, de gemeentelijke
 turfstrooiselfabriek van Deurne. Deze gemeente exploiteert nl. reeds meer dan een
 halve eeuw zelf de veenderijen op haar gebied. Tot omstreeks 1870 verveende ook hier
 90 ieder zooals hem dat goeddacht. Wie turf noodig had, zette zijn spade in het veen en
 droeg aldus het zijne bij tot de verwoesting van het land tusschen Liesel en
 Helenaveen, waar de onregelmatige veen putten, evenals op vele plaatsen elders, de
 ontginning moeilijk en kostbaar maken. Het was, naar wij meenen, in 1878, dat het
 gemeentebestuur besloot de vervening in eigen hand te nemen aangezien met Helenaveen
 95 geen overeenstemming kon worden verkregen omtrent gemeenschappelijk gebruik van de
 Helenvaart, werd evenwijdig hieraan het kanaal van Deurne gegraven, van de
 Noordervaart tot dichtbij het station Helenaveen, waar spoedig de
 turfstrooiselfabriek verrees die de gemeente naderhand heeft overgenomen. Bijna 50
 K.M. "wijken" dringen diep in de venen van Deurne en Liesel, waarlangs dag in, dag
 100 uit het product werd afgevoerd, dat de Deurnenaars jarenlang tegen drukkende
 gemeentebelastingen heeft beschermd.
 Door dit bedrijf bezit de gemeente Deurne thans ettelijke tonnen op het Grootboek
 Ned. Werkelijke Schuld, waartegenover echter tot voor kort betrekkelijk weinig
 ontgonnen grond staat. De dankbaarheid jegens het vorige geslacht is in dezen tijd,
 105 nu de vraag naar cultuurgrond stijgende is, dan ook niet onvermengd.
 De veenderij en de fabriek worden als een afzonderlijk gemeentelijk bedrijf
 geëxploiteerd, onder directie thans van den heer Kortooms, die ons, toen wij de
 fabriek bezichtigden, met zichtbaar genoegen mededeelde, dat er voor de harde zwarte
 turf nog steeds voldoende afzet is: de turfstrooiselfabricage is echter tot op een
 110 derde van vroeger teruggelopen, hoofdzakelijk omdat auto's in de garage nu eenmaal
 niet, als paarden in den stal, op turfmolm staan. Thans worden jaarlijks nog 500
 tientons wagons strooisel verkocht, waarvoor 40.000 M3. grauwe turf verwerkt wordt
 tot de bekende geperste pakken. De jaarlijksche omzet turf bedraagt 40.000 M3. zwarte
 en 35.850 M3, losse.
 115 "Al zijn de tijden wel eens beter geweest, en al is de natuurlijke voorraad niet
 onuitputtelijk, toch laat het zich aanzien, dat wij dit bedrijf nog jarenlang loonend
 zullen kunnen exploiteeren ten voordeele van de gemeentekas." aldus de heer Kortooms
 en burgemeester Van Beek bevestigde dit volmondig. Deze voegde hieraan echter
 terstond toe, dat het gemeentebestuur daarom niet minder een open oog heeft voor de
 120 noodzakelijkheid van stelselmatige ontginning van de afgegraven en andere woeste
 gronden, die tezamen een groot gedeelte van het gemeentelijk oppervlak beslaan.
 Zoo gaat ook hier de ploeg de turfschop vervangen.